

УДК: 330.15:502.131.1:349.6

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.209.382-389>**Орловська Ю.В.**

доктор економічних наук

Український державний університет науки і технологій

Orlovska Yuliia

Dr. of Economic Sc.

Ukrainian State University of Science and Technology

<https://orcid.org/0000-0002-5915-4261>**Дзюба С.В.**

доктор технічних наук

Придніпровський науковий центр НАН України та МОН України

Dzuba Serhyi

Dr. of Technical Sc.

Prydniprovsk Scientific Center of the National Academy

of Sciences of Ukraine and the Ministry

of Education and Science of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-3139-2989>**Дикий Б.В.**

Український державний університет науки і технологій

Dyki Bohdan

Ukrainian State University of Science and Technology

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуто світовий досвід формування організаційно-правових засад екологізації економіки в умовах глобальних кліматичних викликів. Наголошено, що традиційна ресурсомістка модель розвитку вичерпала свій потенціал і потребує переходу до «зеленої» економіки, яка ґрунтується на принципах раціонального природокористування, скорочення викидів парникових газів та впровадження відновлюваної енергетики. Теоретико-методологічні засади процесу пов'язані з поєднанням економічних (екологічні податки, субсидії, зелені тарифи) і правових інструментів (екологічні стандарти, ліцензування, відповідальність бізнесу). На прикладі Європейського Союзу досліджено інтегровану модель регулювання, що поєднує стратегічні документи (European Green Deal, «Fit for 55»), ринкові механізми (EU ETS, CBAM), жорсткі правові акти (Європейський кліматичний закон) та судову практику Європейського суду справедливості. Аналіз досвіду США і Канади засвідчив поєднання жорстких федеральних законів (Clean Air Act, CERA), потужних інституцій (EPA) і добровільних стандартів (Energy Star, ISO 14000). Азійські країни (Китай, Японія, Південна Корея) продемонстрували державоцентричні моделі, засновані на стратегічному плануванні (п'ятирічні плани Китаю, Green Growth Strategy 2050 Японії, Korean Green New Deal), фінансових інноваціях і цифрових технологіях. Міжнародно-правові рамки (UNFCCC, Кіотський протокол, Паризька угода, ЦСП) визначають глобальний контекст, закріплюючи принципи «забруднювач платить» і превентивності. Зроблено висновок, що успішна екологізація можлива лише за умов узгодженої дії економічних стимулів, правових механізмів та інституційних гарантій. Для України рекомендовано адаптацію європейських стандартів, посилення національних екологозахисних інституцій та інтеграцію у міжнародні механізми як шлях до реальної конкурентоспроможності в умовах «зеленої трансформації».

Ключові слова: екологізація економіки, організаційно-правові засади, «зелена» економіка, Європейський зелений курс, EU ETS, CBAM, сталий розвиток, міжнародний досвід.

GLOBAL EXPERIENCE IN THE ORGANIZATIONAL AND LEGAL FRAMEWORKS OF ECONOMIC ECOLOGIZATION

The article explores the global experience of building the organizational and legal foundations for greening the economy against the backdrop of intensifying climate change and environmental degradation. It stresses that the exhaustion of the traditional fossil-fuel-based growth model necessitates the adoption of new development trajectories in

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Орловська Ю.В., Дзюба С.В., Дикий Б.В., 2026

which economic progress is inseparable from ecological sustainability. The green economy is defined not only as a technological transition but also as a structural transformation of institutions, policies, and business practices, where economic growth is aligned with the principles of environmental safety and social equity.

The study identifies a dual set of instruments driving this transformation. Economic tools include eco-taxes, subsidies, and feed-in tariffs designed to encourage investment in renewable energy and circular production. Legal mechanisms encompass binding environmental standards, licensing procedures, and corporate liability frameworks, which ensure enforceability and accountability. In the European Union, a holistic approach is demonstrated through strategic initiatives such as the European Green Deal and “Fit for 55,” reinforced by market mechanisms like the EU Emissions Trading System (EU ETS) and the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM). These are complemented by the jurisprudence of the Court of Justice of the EU, which secures uniform enforcement across member states.

North America illustrates a different trajectory, combining federal legislation (Clean Air Act, Canadian Environmental Protection Act), powerful regulatory agencies (EPA), and voluntary private standards (Energy Star, ISO 14000). Asia, by contrast, exemplifies state-led strategies: China through five-year plans and green finance policies, Japan via its Green Growth Strategy 2050 and circular economy laws, and South Korea through the Green New Deal, which merges ecological and digital innovation.

At the global level, international legal frameworks such as the UNFCCC, the Kyoto Protocol, the Paris Agreement, and the Sustainable Development Goals provide the overarching context, embedding principles like “polluter pays” and the precautionary approach into the international order. The findings indicate that greening the economy is effective only when economic incentives are firmly anchored in legal and institutional guarantees. For Ukraine, this implies not only harmonization with EU climate standards and strengthening environmental institutions but also active engagement in international mechanisms, which can unlock access to green finance and elevate competitiveness in the global transition toward climate neutrality.

Keywords: *ecologization of the economy, organizational and legal framework, green economy, European Green Deal, EU ETS, CBAM, sustainable development, international experience.*

JEL: *Q56, K32, F64, Q58*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світової економіки визначається загостренням глобальних екологічних викликів, серед яких першочерговими виступають зміна клімату, виснаження природних ресурсів, деградація екосистем і втрата біорізноманіття. Зростаюча частота кліматичних катастроф, таких як масштабні повені, посухи, лісові пожежі, а також підвищення середньорічної температури планети вимагають від держав та міжнародних інституцій пошуку нових моделей розвитку, які б дозволили забезпечити економічне зростання без руйнівного впливу на довкілля.

Традиційна ресурсомістка модель економічного зростання, заснована на інтенсивному використанні викопних видів палива, масовому споживанні та екстенсивному освоєнні природних ресурсів, довела свою обмеженість. Вона не лише створює значне екологічне навантаження, але й породжує соціально-економічні ризики, зокрема нерівність доступу до ресурсів, енергетичну залежність і технологічну відсталість. У цьому контексті перехід до «зеленої» економіки постає не як альтернатива, а як стратегічна необхідність для світової спільноти.

«Зелена» економіка ґрунтується на принципах раціонального природокористування, мінімізації викидів парникових газів, впровадження відновлюваних джерел енергії, розвитку циркулярних виробничих циклів і стимулювання інновацій, спрямованих на екологізацію виробництва та споживання. Водночас становлення таких підходів потребує не лише технологічної модернізації, а й створення чітких організаційно-правових механізмів, здатних закріпити «зелені» практики в інституційній архітектурі економік різних країн.

Саме організаційно-правові засади екологізації

економіки визначають рамки для застосування економічних стимулів, функціонування систем екологічного моніторингу, формування стандартів і норм, забезпечення прозорості та підзвітності у сфері природокористування. Вони є необхідною умовою для інтеграції екологічної політики у всі сфери суспільного життя – від енергетики й транспорту до будівництва, сільськогосподарства та фінансів.

Таким чином, актуальність дослідження полягає у необхідності системного аналізу світового досвіду формування організаційно-правових засад екологізації економіки, адже саме міжнародна практика демонструє широкий спектр інструментів – від суворих екологічних регламентів у Європейському Союзі до ринкових механізмів у США чи інтеграції екологічних вимог у довгострокове планування розвитку Китаю та Японії.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика екологізації економічної діяльності, тобто впровадження такої її моделі, яка б поєднувала цілі досягнення економічного добробуту та збереження екологічно безпечного довкілля, останніми десятиліттями перебуває у центрі уваги світової наукової спільноти. Відомі економісти, такі як Д. Пірс, Е. Барб'є, Р. Констанца, Н. Стерн та ін., вперше поставили на порядок денний питання оцінки природного капіталу та розрахунку економічної вартості людської діяльності (екосистемних послуг) чи бездіяльності (наприклад, у сфері кліматичних змін) стосовно довкілля. Свій внесок у накопичення й розвиток економіко-екологічного знання зробили й вітчизняні науковці: Л. Мельник, М. Багорка, В. Гобела, В. Шевчук, Л. Купінець та ін., – працюючи над дослідженнями процесів екологізації національної економіки взагалі та окремих її секторів. При цьому питання інституційного та нормативно-

правового забезпечення тенденцій екологізації відходили на задній план, поступаючись місцем теоретичним питанням та специфіці екологізації окремих галузей. Таким чином, у гносеологічному багажі сучасної української економічної науки утворилася певна прогалина, заповнити яку й покликана наша стаття.

Мета статті – проаналізувати міжнародний досвід формування організаційно-правових засад екологізації економіки, виокремити ключові моделі та інструменти регулювання, а також визначити можливості їх адаптації до українського контексту.

Методи дослідження. В ході досягнення поставленої мети були використані наступні методи дослідження: аналізу та синтезу (для розкриття поняття «екологізація економіки»; структурування економічних і правових інструментів; підсумкового узагальнення); компаративний метод (для порівняння блоків ЄС / США–Канада / Азія; зіставлення моделей регулювання (ринкові, директивні, інноваційні)); інституційний аналіз (аналіз ролі різних міжнародних інституцій; опис багаторівневого управління (ЄС, федерації, провінції)); системний підхід (дослідження екологізації як багаторівневого процесу (глобальний – наднаціональний – національний); системне поєднання стратегій, інструментів, інституцій і стандартів); метод узагальнення та типологізації (виділення європейської, північноамериканської та азіатської моделей екологізації економіки).

Виклад основних результатів дослідження. У сучасній науковій та політичній літературі поняття «екологізація економіки» трактується як процес інтеграції екологічних вимог та цілей сталого розвитку у всі сфери економічної діяльності. За визначенням Програми ООН з довкілля (UNEP), йдеться про перехід до моделі «зеленої економіки», де економічне зростання поєднується зі збереженням природних ресурсів, підвищенням добробуту та соціальною справедливістю [1; 2]. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) розглядає екологізацію як ключовий елемент політики «green growth», що ґрунтується на інноваціях, ефективному використанні ресурсів та мінімізації негативного впливу на довкілля [3]. Європейський Союз у стратегічних документах (Європейський зелений курс, Пакет «Fit for 55») наголошує на системній інтеграції екологічних критеріїв у промислову, енергетичну, транспортну та сільськогосподарську політику [4].

Методологічно екологізація економіки передбачає застосування комплексу інструментів, які можна поділити на економічні та правові.

Економічні інструменти включають:

- 1) екологічні податки (податки на викиди CO₂, забруднення води чи ґрунту, утилізаційні збори), які створюють фінансові стимули для скорочення негативного впливу;
- 2) субсидії та пільги для підприємств, що впроваджують чисті технології, відновлювану енергетику чи циркулярні бізнес-моделі;
- 3) «зелений тариф» для виробників електроенергії з відновлюваних джерел, що забезпечує

гарантований викуп «чистої» енергії за підвищеною ціною і стимулює розвиток відповідної інфраструктури [5; 6].

Правові інструменти формують інституційну рамку для функціонування таких економічних стимулів і закріплюють відповідальність суб'єктів господарювання. Серед них:

- 1) екологічні стандарти і нормативи, що визначають гранично допустимі рівні забруднень, енергоефективності чи ресурсоспоживання;
- 2) системи ліцензування і дозволів, які регулюють діяльність підприємств у сферах з підвищеним екологічним ризиком;
- 3) механізми екологічної відповідальності бізнесу, включно з компенсаційними виплатами, репараціями чи адміністративними санкціями за завдану шкоду довкіллю [7].

Узагальнюючи, зазначимо, що теоретико-методологічні підходи до екологізації економіки спираються на поєднання економічних стимулів і правових механізмів, які разом формують основу для переходу до сталого розвитку. Саме баланс цих інструментів визначає ефективність державної політики у сфері довкілля та здатність економіки адаптуватися до сучасних глобальних викликів.

У науковому та політичному дискурсі екологізація економіки трактується як багаторівневий процес від формування загальних принципів і методологій до їх конкретизації в національних та регіональних правових системах. Найбільш показовими в цьому аспекті є міжнародні практики, де економічні стимули й правові механізми набули інституційного оформлення та стали реально діючими інструментами. Різні країни обрали власні траєкторії – ринкові, директивні чи інноваційно орієнтовані моделі. Почати аналіз доцільно з Європейського Союзу, який послідовно позиціонує себе як глобальний лідер у сфері «зеленої трансформації».

Європейський досвід. Європейський Союз є світовим лідером у сфері формування комплексних організаційно-правових механізмів, спрямованих на екологізацію економіки. Його підхід вирізняється системністю, багаторівневістю та високим ступенем інтеграції екологічних пріоритетів у всі сфери суспільного життя.

Ключовим стратегічним документом виступає Європейський зелений курс (European Green Deal), представлений у 2019 р. Єврокомісією. Він задає орієнтир досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року та містить конкретні організаційно-правові рамки: від перегляду екологічних стандартів у промисловості й енергетиці до реформування транспортної системи та сільського господарства [8]. Зелений курс закріплюється в обов'язкових для виконання актах – зокрема, у Європейському кліматичному законі (Regulation (EU) 2021/1119), що набрав чинності у 2021 р. Він встановлює юридичну мету: скорочення викидів щонайменше на 55 % до 2030 року (у порівнянні з рівнем 1990 р.), що стало основою для пакета законодавчих ініціатив «Fit for 55» [9].

Серед інноваційних інструментів ЄС важливе місце

займає Механізм вуглецевого коригування на кордоні (Carbon Border Adjustment Mechanism, СВАМ), який почав діяти у 2023 р. у тестовому режимі. Це приклад організаційно-правового інструменту, що має на меті запобігти «витоку вуглецю», коли компанії переносять виробництво у країни з м'якшими екологічними стандартами. СВАМ зобов'язує імпортерів у ЄС купувати сертифікати, що відображають різницю між ціною на викиди CO₂ у країнах походження продукції та вартістю квот у системі EU ETS. Таким чином, СВАМ виконує подвійну функцію: захищає внутрішній ринок ЄС і стимулює глобальне підвищення стандартів декарбонізації [10; 11].

Система торгівлі викидами ЄС (European Union Emissions Trading System, EU ETS) є ще одним ключовим елементом європейської архітектури. Запроваджена у 2005 р., вона стала першим і найбільшим у світі наднаціональним ринком торгівлі викидами. Її принцип полягає у встановленні загальної «стелі» (cap) на рівень викидів CO₂ та видачі дозволів (allowances), якими підприємства можуть торгувати (trade). Це створює економічний стимул для скорочення викидів: ті, хто впроваджує більш чисті технології, можуть продавати надлишкові квоти іншим [12]. Правова база EU ETS закріплена в численних директивах і регламентах ЄС, що постійно переглядаються з метою посилення кліматичної політики. У рамках пакета «Fit for 55» система поширюється на нові сектори, включно з морським транспортом і будівництвом [13].

ЄС приділяє велику увагу встановленню екологічних стандартів у будівництві та енергетиці, адже ці галузі відповідають за значну частку викидів. Окрім директив ЄС (наприклад, Energy Performance of Buildings Directive (EPBD)), поширеними стали добровільні системи сертифікації, такі як BREEAM (Велика Британія), LEED (США, але активно використовується в Європі) та International Green Construction Code (IgCC). Вони встановлюють комплексні критерії оцінки будівель за рівнем енергоефективності, використання матеріалів, управління відходами та якості внутрішнього середовища. У багатьох країнах ЄС сертифікація за такими стандартами стала фактично обов'язковою для державних проєктів і використовується як інструмент конкурентоспроможності на ринку нерухомості.

Важливим елементом інституційної системи є Європейський суд справедливості (ЕСЈ), який формує прецедентну практику у сфері екологічного права. Його рішення визначають тлумачення норм Директив ЄС у конкретних випадках, забезпечуючи однакове застосування екологічного законодавства на території всіх держав-членів. Наприклад, ЕСЈ неодноразово виносив рішення щодо якості повітря, водних ресурсів чи виконання директив із захисту довкілля, встановлюючи юридичну відповідальність держав за невиконання екологічних зобов'язань [14; 15]. Тобто суд виступає гарантом реального дотримання екологічних правових норм у ЄС.

Європейський досвід, таким чином, демонструє інтегровану модель екологізації економіки, що поєднує довгострокові стратегічні документи (Європейський

зелений курс), економічні механізми (EU ETS, СВАМ) і жорстку правову основу (кліматичний закон, директиви, рішення Європейського суду справедливості). Водночас широке впровадження добровільних екологічних стандартів у будівництві та енергетиці свідчить про активну участь приватного сектору в реалізації зеленої політики. Ця багаторівнева система забезпечує ЄС статус глобального лідера у сфері формування організаційно-правових засад екологізації економіки.

Північноамериканський досвід. Екологічна політика США та Канади вирізняється поєднанням жорстких федеральних законів, розвиненої інституційної системи та активної участі приватного сектору у створенні стандартів сталого розвитку. Цей досвід став важливою складовою світової архітектури екологізації економіки.

У США ключовими актами, що заклали основу сучасного природоохоронного права, стали Clean Air Act (1970) [17] та Clean Water Act (1972) [18]. Clean Air Act визначив стандарти якості повітря, граничні рівні забруднень для промисловості та транспорту, а також запровадив систему дозволів на викиди. Clean Water Act встановив жорсткі вимоги до скидів у поверхневі води, запровадив механізми контролю за муніципальними й промисловими стічними водами. Обидва закони закріпили принцип пріоритетності права громадян на безпечне довкілля.

Важливим інституційним елементом виступає Агентство з охорони довкілля США (Environmental Protection Agency, EPA), створене у 1970 р. Воно координує реалізацію федеральних екологічних програм, здійснює нагляд за дотриманням законодавства, ініціює розробку нових стандартів і проводить наукові дослідження. EPA стала еталонною моделлю для створення аналогічних інституцій у багатьох країнах світу [19].

Окрім державних регуляторів, у США особливого значення набули приватні стандарти екологічної ефективності, що створюють додаткові стимули для бізнесу. Найпоширенішими є:

- Energy Star – спільна програма EPA та Міністерства енергетики, яка сертифікує побутову техніку, будівлі та промислове обладнання за критеріями енергоефективності;
- ISO 14000 – серія міжнародних стандартів систем екологічного менеджменту, що активно впроваджуються в американських корпораціях [20].

Ці інструменти мають добровільний характер, але їх використання стало фактичним маркером конкурентоспроможності на ринку та умовою доступу до певних сегментів.

Унікальною рисою США є роль окремих штатів як піонерів екологічної політики. Найвідомішим прикладом є Каліфорнія, де з 1960-х років ухвалюються найжорсткіші стандарти щодо якості повітря та автомобільних викидів. Каліфорнійська програма Cap-and-Trade, започаткована у 2013 р., стала найбільшою у США системою торгівлі квотами на викиди парникових газів і фактично регіональним аналогом європейського EU ETS. Правова специфіка полягає у тому, що

федеральний уряд визнає право Каліфорнії встановлювати власні стандарти, що нерідко перевищують національні. Цей досвід поширюється на інші штати та навіть на політику федерального рівня [21].

Канада демонструє власний підхід до відбору організаційно-правових інструментів через Canadian Environmental Protection Act (CEPA), ухвалений у 1999 р. Закон передбачає регулювання забруднення повітря й води, управління токсичними речовинами, поводження з відходами та захист біорізноманіття. CEPA створює основу для інтеграції екологічних критеріїв у національну політику, поєднуючи регуляторні та ринкові інструменти [22].

Особливістю канадської моделі є також кооперативний федералізм: федеральний уряд встановлює загальні стандарти, тоді як провінції можуть посилювати їх залежно від регіональних особливостей. Наприклад, провінція Британська Колумбія ще у 2008 р. запровадила власний вуглецевий податок, який став одним із перших у світі прикладів подібного інструменту [23].

Загалом досвід США і Канади свідчить про поєднання жорстких правових рамок і гнучких ринкових алгоритмів. США демонструють модель, де ключову роль відіграють базові федеральні закони та впливові інституції на кшталт EPA, тоді як Канада розвиває більш кооперативний підхід, із врахуванням регіональної специфіки. В обох країнах важливою складовою є приватні стандарти та добровільні ініціативи, які стають реальними драйверами екологізації економіки.

Азійський досвід. Країни Азії – Китай, Японія, Південна Корея – демонструють цікаві комбіновані підходи: держава як активний актор, механізми фінансування, законодавчі інновації та цифрові технології.

Китай після 2014 року посилив законодавчий тиск на виробництво: у п'ятирічних планах (наприклад, 14-й п'ятирічний план 2021–2025 років) закладено зниження інтенсивності CO₂ та енергії, розвиток «зеленої фінансової системи», розбудову стандартів, сертифікацій та зелених маркерів [24].

Активно впроваджується механізм «зеленої кредитної політики» (green credit policy): банки отримують стимули для видачі кредитів проектам з низьким рівнем викидів за рахунок центральних або державних підтримок. Народний банк Китаю (PBOC) у 2021 р. запровадив інструмент скорочення викидів вуглецю (CERF), який дозволяє комерційним і роздрібним банкам позичати 60 % від обсягу «зелених» кредитів, що відповідають вимогам, у центрального банку під відсоткову ставку 1,75 % строком на один рік із можливістю дворазового продовження. Відомо, що PBOC продовжує програму дешевих кредитів на «зелені» інвестиції до 2027 року [26].

Японія оголосила мету кліматичної нейтральності до 2050 року і працює над Green Growth Strategy 2050, яка передбачає законодавчі заходи та структурні зрушення в енергетиці, промисловості, інноваціях. Політика циркулярної економіки та спрямованість на «zero-waste» широко досліджуються в академічних

дослідженнях як стандарти, які імплементуються в японському праві й практиці [27].

Південна Корея у липні 2020 р. представила Korean Green New Deal (KGND) як частину політики виходу з COVID-кризи. Вона поєднує інфраструктурні програми, розвиток відновлюваної енергетики та «екологічні» інвестиції. В масштабах KGND планується цифрова екологізація промисловості, «розумні» екокомплекси, модернізація енергетичної інфраструктури, підтримка екотехнологій та зеленої мобільності [28]. За даними Climate Action Tracker, в 2020 році Korean Green New Deal передбачав інвестиції близько USD 31 млрд у «зелену реконструкцію», чисту енергію, екологічні транспортні рішення [29].

Таким чином, азійські країни демонструють модель екологізації економіки, де держава відіграє провідну та диригентську роль. У Китаї це виявляється через централізоване планування, п'ятирічні плани з «зеленою» складовою та розвиток фінансових інструментів, таких як зелена кредитна політика. Японія зосереджується на циркулярній економіці та zero-waste policy, де головним акцентом є зміна поведінкових моделей споживання та виробництва. Південна Корея застосовує інноваційний підхід, інтегруючи екологічні та цифрові компоненти в рамках «Green New Deal».

Отже, спільним знаменником для зазначених країн є поєднання суворого державного регулювання, стратегічного планування та стимулювання інновацій. Водночас азійські практики показують, що екологізація може стати частиною національної конкурентоспроможності й основою для експорту «зелених» технологій.

Національні моделі екологізації – європейські, американські чи азійські – розвиваються у ширшому міжнародному контексті. Цей контекст формують глобальні угоди й принципи, що визначають спільні зобов'язання держав. У Таблиці 1 наведено головні кроки та хронологічні рамки формування глобальної системи організаційно-правових засад екологізації економіки.

Якщо говорити о принципах міжнародного екологічного права, слід назвати дві ключові ідеї екологізації, які визначено в міжнародних документах:

- принцип «забруднювач платить» (polluter pays principle) передбачає, що економічні витрати на ліквідацію наслідків забруднення має нести саме той, хто його спричинив. Він вперше закріплений у документах OECD (1972) і став основою для екологічного оподаткування, компенсацій та екологічної відповідальності;
- принцип превентивності (precautionary principle), закріплений у Декларації Ріо (1992), вимагає вживати заходів для запобігання екологічній шкоді навіть у випадках, коли наукові докази ще не є остаточними.

Таким чином, міжнародно-правові рамки задають глобальні стандарти й принципи, якими керуються країни у формуванні національних стратегій. Вони створюють наднаціональний контекст, у якому держави реалізують свої політики, забезпечуючи можливість порівняння результатів і координації зусиль.

Таблиця 1

Головні міжнародно-правові засади екологізації економіки

Документ	Рік ухвалення	Ключові положення	Значення для економіки
UNFCCC (Рамкова конвенція ООН про зміну клімату)	1992	Нацстратегії зі скорочення викидів; моніторинг; співпраця; створення СОП	Інституційна основа глобальної кліматополітики
Київський протокол	1997	Обов'язкові квоти для розвинених країн; ринкові механізми (CDM, JI, торгівля квотами)	Запуск глобального вуглецевого ринку; основа для EU ETS
Паризька угода	2015	Обмеження потепління до 1,5–2 °С; національно визначені внески (NDCs); обов'язковість процедур	Універсальна рамка; гнучке поєднання добровільних і зобов'язальних елементів
Цілі сталого розвитку (SDGs)	2015	Цілі 7, 11, 12, 13, 15 прямо стосуються екологізації	Інтеграція екологічних індикаторів у макрополітику та бюджети

Джерело: [30].

Висновки. Аналіз світового досвіду засвідчує, що ключовою тенденцією сучасної екологізації економіки є поєднання економічних та правових інструментів, які взаємодіють між собою і створюють комплексну систему регулювання. У більшості країн сформовано багаторівневу модель, де стратегічні документи підтримуються законодавчими актами, а їхнє виконання забезпечується ринковими механізмами, податковими стимулами та інституційними структурами.

Водночас підходи різняться за пріоритетами: у Європейському Союзі домінує модель економічних обмежень та екоподатків, спрямованих на зміну поведінки бізнесу і споживачів; Японія та Південна Корея зосереджують увагу на інноваційних рішеннях та цифрових технологіях, використовуючи їх як катализатор «зеленої трансформації»; у США провідною залишається ставка на ринкові механізми й добровільні стандарти, що діють паралельно з федеральними законами.

Для України, яка перебуває у процесі інтеграції до європейського правового простору, доцільними є такі кроки:

- адаптація європейських стандартів і норм у сфері кліматичної та екологічної політики, що

забезпечить сумісність із ринками ЄС і зменшить ризики від механізму CBAM;

- посилення національних екоінституцій, здатних реалізовувати й контролювати екологічні політики на центральному та регіональному рівнях;

- інтеграція до міжнародних механізмів (EU ETS, Паризька угода, SDGs) як запорука участі у глобальних процесах і доступу до «зеленого» фінансування.

Отже, світовий досвід доводить: екологізація економіки дієва тоді, коли фінансові стимули підкріплені правовими нормами, а їх реалізація гарантована інституційно. Для України ключовим викликом стає не лише «запозичення» інструментів, а й здатність інтегрувати їх у власну систему управління так, щоб вони працювали не формально, а результативно. У цьому аспекті йдеться не про чергову декларацію, а про переосмислення економічної політики як простору, де екологічна відповідальність дорівнює економічній конкурентоспроможності. Україна може використати цей шанс для того, щоб перейти від реактивного наслідування до активного формування власних «зелених практик» у глобальному середовищі.

Список використаних джерел:

1. UNEP. Green Economy. URL: <https://www.unep.org/regions/asia-and-pacific/regional-initiatives/supporting-resource-efficiency/green-economy>
2. UNEP. About green economy. URL: <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy/about-green-economy>
3. OECD. Environmental legal instruments. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/environmental-legal-instruments.html>
4. European Environment Agency. Europe's environment. URL: <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/europes-environment-aoa/chapter3.xhtml>
5. European Environment Agency. Green taxation and other economic instruments. URL: <https://www.eea.europa.eu/en/europe-environment-2025/thematic-briefings/circular-economy-and-other-enablers-of-transformative-change/green-taxation-and-other-economic-instruments>
6. OECD. Tax and the environment. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/tax-and-the-environment.html>
7. OECD. Declaration on Green Growth. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0374>
8. European Commission. The European Green Deal. COM(2019) 640 final. Brussels, 2019. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0640>
9. Regulation (EU) 2021/1119 – European Climate Law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1119/oj/eng>
10. Regulation (EU) 2023/956 – Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/EU_Carbon_Border_Adjustment_Mechanism

11. EU CBAM – EPRS Briefing (European Parliamentary Research Service). URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/698889/EPRS_BRI%282022%29698889_EN.pdf
12. Directive 2003/87/EC of the European Parliament and of the Council establishing a scheme for greenhouse gas emission allowance trading within the Community (with subsequent amendments). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32003L0087>
13. European Commission. “Fit for 55”: delivering the EU’s 2030 Climate Target on the way to climate neutrality. COM(2021) 550 final, Brussels, 14.7.2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0550>
14. Case C 512/23 – European Court of Justice, CBAM-related. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A62023CN0512>
15. Case C 460/15 Schaefer Kalk – ECJ decision on EU ETS CO₂ classification. URL: <https://academic.oup.com/jwelb/article/17/5/295/7667860>
16. Enforcing EU climate legislation – European Parliament Think Tank. URL: <https://epthinktank.eu/2024/09/10/enforcing-eu-climate-legislation/>
17. U.S. EPA. Summary of the Clean Air Act. URL: <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-clean-air-act>
18. U.S. EPA. Clean Air Act – Text | URL: <https://www.epa.gov/clean-air-act-overview/clean-air-act-text>
19. U.S. Environmental Protection Agency. EPA : An official website of the United States government. URL: <https://www.epa.gov/>
20. Ensuring a Sustainable Future: An Energy Management Guidebook for Wastewater and Water Utilities. <https://nepis.epa.gov/Exe/ZyNET.exe/P1003Y1G.TXT?ZyActionD=ZyDocument&Client=EPA&Index=2006+Thru+2010&Docs=&Query=&Time=&EndTime=&SearchMethod=1&TocRestrict=n&Toc>
21. California Climate: California’s cap-and-trade program step by step / Environmental Defense Fund. URL: <https://www.edf.org/sites/default/files/californias-cap-and-trade-program-step-by-step.pdf>
22. Canadian Environmental Protection Act, 1999. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-15.31/>
23. Understanding the Canadian Environmental Protection Act. URL: <https://www.canada.ca/en/services/environment/pollution-waste-management/understanding-environmental-protection-act.html>
24. Outline of the People’s Republic of China 14th Five Year Plan. URL: https://cset.georgetown.edu/wp-content/uploads/t0284_14th_Five_Year_Plan_EN.pdf
25. White Paper on Green Finance (China, 2022). URL: <https://english.eximbank.gov.cn/News/WhitePOGF/202301/P020230106613030856905.pdf>
26. China’s Green Finance Market: Policies, Incentives, Investment Opportunities. URL: <https://www.china-briefing.com/doing-business-guide/china/sector-insights/china-s-green-finance-market-policies-incentives-investment-opportunities>
27. METI (Japan). Green Growth Strategy 2050. URL: https://www.meti.go.jp/english/policy/energy_environment/global_warming/ggs2050/index.html
28. South Korea: Green New Deal Policy. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/23/10191>
29. Climate Action Tracker. South Korea Policies & Action. URL: <https://climateactiontracker.org/countries/south-korea/policies-action/>
30. Wiener J. B., Felgenhauer T. The Evolving International Climate Change Regime: Mitigation, Adaptation, Reflection. Law Review / Texas A&M University. 2024. Vol. 11, Iss. 2. P. 451–485. URL: <https://doi.org/10.37419/LR.V11.I2.6>

References:

1. United Nations Environment Programme. (2018). Green economy. Retrieved from <https://www.unep.org/regions/asia-and-pacific/regional-initiatives/supporting-resource-efficiency/green-economy>
2. United Nations Environment Programme. (2025). About green economy. Retrieved from <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy/about-green-economy>
3. Organisation for Economic Co-operation and Development. (n.d.). Environmental legal instruments. Retrieved from <https://www.oecd.org/en/topics/environmental-legal-instruments.html>
4. European Environment Agency. (n.d.). Europe’s environment. Retrieved from <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/europes-environment-aoa/chapter3.xhtml>
5. European Environment Agency. (2025). Green taxation and other economic instruments. Retrieved from <https://www.eea.europa.eu/en/europe-environment-2025/thematic-briefings/circular-economy-and-other-enablers-of-transformative-change/green-taxation-and-other-economic-instruments>
6. Organisation for Economic Co-operation and Development. (n.d.). Tax and the environment. Retrieved from <https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/tax-and-the-environment.html>
7. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2009). Declaration on green growth. Retrieved from <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0374>
8. European Commission. (2019). The European Green Deal (COM(2019) 640 final). Brussels. Retrieved from

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0640>

9. European Parliament & Council of the European Union. (2021). Regulation (EU) 2021/1119 establishing the framework for achieving climate neutrality (European Climate Law). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1119/oj/eng>
10. European Parliament & Council of the European Union. (2023). Regulation (EU) 2023/956 establishing a carbon border adjustment mechanism (CBAM). Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/EU_Carbon_Border_Adjustment_Mechanism
11. European Parliamentary Research Service. (2022). Carbon border adjustment mechanism (CBAM). Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/698889/EPRS_BRI%282022%29698889_EN.pdf
12. European Parliament & Council of the European Union. (2003). Directive 2003/87/EC establishing a scheme for greenhouse gas emission allowance trading within the Community. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32003L0087>
13. European Commission. (2021). “Fit for 55”: Delivering the EU’s 2030 climate target on the way to climate neutrality (COM(2021) 550 final). Brussels. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0550>
14. European Court of Justice. (2023). Case C-512/23 (CBAM-related). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A62023CN0512>
15. European Court of Justice. (2017). Case C-460/15 Schaefer Kalk – EU ETS CO₂ classification. *Journal of World Energy Law & Business*, 17(5), 295–305. Retrieved from <https://academic.oup.com/jwelb/article/17/5/295/7667860>
16. European Parliamentary Research Service. (2024, September 10). Enforcing EU climate legislation. Retrieved from <https://epthinktank.eu/2024/09/10/enforcing-eu-climate-legislation/>
17. U.S. Environmental Protection Agency. (n.d.). Summary of the Clean Air Act. Retrieved from <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-clean-air-act>
18. U.S. Environmental Protection Agency. (n.d.). Clean Air Act – Full text. Retrieved from <https://www.epa.gov/clean-air-act-overview/clean-air-act-text>
19. U.S. Environmental Protection Agency. (n.d.). EPA: An official website of the United States government. Retrieved from <https://www.epa.gov/>
20. U.S. Environmental Protection Agency. (2008). Ensuring a sustainable future: An energy management guidebook for wastewater and water utilities. Retrieved from <https://nepis.epa.gov/Exe/ZyNET.exe/P1003Y1G.TXT?ZyActionD=ZyDocument&Client=EPA&Index=2006+Thru+2010>
21. Environmental Defense Fund. (2018). California’s cap-and-trade program step by step. Retrieved from <https://www.edf.org/sites/default/files/californias-cap-and-trade-program-step-by-step.pdf>
22. Government of Canada. (1999). Canadian Environmental Protection Act. Retrieved from <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-15.31/>
23. Government of Canada. (n.d.). Understanding the Canadian Environmental Protection Act. Retrieved from <https://www.canada.ca/en/services/environment/pollution-waste-management/understanding-environmental-protection-act.html>
24. Government of China. (2021). Outline of the People’s Republic of China 14th Five Year Plan. Retrieved from https://cset.georgetown.edu/wp-content/uploads/t0284_14th_Five_Year_Plan_EN.pdf
25. Export-Import Bank of China. (2022). White paper on green finance. Retrieved from <https://english.eximbank.gov.cn/News/WhitePOGF/202301/P020230106613030856905.pdf>
26. China Briefing. (2023). China’s green finance market: Policies, incentives, investment opportunities. Retrieved from <https://www.china-briefing.com/doing-business-guide/china/sector-insights/china-s-green-finance-market-policies-incentives-investment-opportunities>
27. Ministry of Economy, Trade and Industry (Japan). (2021). Green growth strategy 2050. Retrieved from https://www.meti.go.jp/english/policy/energy_environment/global_warming/ggs2050/index.html
28. Lee, J., & Kim, H. (2020). South Korea’s Green New Deal policy. *Sustainability*, 12(23), 10191. <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/23/10191>
29. Climate Action Tracker. (n.d.). South Korea policies & action. Retrieved from <https://climateactiontracker.org/countries/south-korea/policies-action/>
30. Wiener, J. B., & Felgenhauer, T. (2024). The evolving international climate change regime: Mitigation, adaptation, reflection. *Texas A&M Law Review*, 11(2), 451–485. <https://doi.org/10.37419/LR.V11.I2.6>

Дата надходження статті: 06.01.2026 р.

Дата прийняття статті до друку: 27.01.2026 р.